

Ο Άξενος Πόντος των μύθων, τα πρώτα ταξίδια, η αναγνώριση και εκλογήκευση του αγνώστου (14ος-7ος π. Χ. αιώνας).

Ο ΑΞΕΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ ΤΩΝ ΑΘΛΩΝ

Από τη Μυκηναϊκή Εποχή ως τα πρώιμα Αρχαϊκά Χρόνια. Θεοί, ημίθεοι, ήρωες και ποντοπόροι (1400-635 π.Χ.)

Οι μύθοι που συνδέθηκαν με τις υπεράνθρωπες προσπάθειές για την κατόπευση και την προ-σπέλαση του χώρου πέρα από το βορειοανατολικό Αιγαίο είναι πάμπολοι. Μια από τις πρώτες ιστορίες συμβαίνει στην αρχή της ανεξερεύνητης ακόμα βα-λασσούς διαδρομής.

Αυτή η παλιά ιστορία λέει όπως ο Φρίξος και η Έλλη, τα παιδιά του βασιλιά Αθάμαντος, αναγκάστηκαν κάποτε να εγκαταλείψουν την πατρική γη. Καβάλθηκαν λοιπόν το χρυσόμαλλο κράτη, που τους δώρισε ο θεός Ερμῆς κι έφυγαν από την Κεντρική Ελλάδα με προορισμό την πλούσια Κολχίδα, στα ανατολικά της Μαύρης Θάλασσας. Μα η Έλλη δεν πρόλαβε να αντικρίσει ούτε την Προποντίδα. Γιατί καθώς πετύσου το θεικό κράτη πάνω από τα Δαρδανέλλια, η νεαρή κοπέλα θέλησε να δει τη θάλασσα που χωρίζει την Ευρώπη από την Ασία. Το εντυπωσιακό –και απαγορευμένο– θέαμα την ζάλισε. Ίσως τότε συνειδητοποίησε έφακια πόσο επικίνδυνη ήταν αυτό το πρώμα ταξίδι. Οι οδηγίες άλλωστε ήταν σαφείς και αυστηρές. Τα δύο άδελφα, αν ήθελαν να φτάσουν στην Κολχίδα

δα, δεν έπρεπε να αντικρίσουν τον άγνωστο κόσμο που διέσχιζαν.

Έτσι, εκεί που η Θρακική Χερσόνησος τείνει να συναντήσει τη χερσόνησο της Τραϊάδας, η Έλληπειάς από το χρυσόμαλλο κράιρι και πινύηκε. Τα νερά καθαγιάστηκαν και το θαλασσινό στένος ανάμεσα στα Δαρδανέλια ονομάστηκε Ελλήσποντος. Θα περάσουν όμως ακόμα αρκετές εκαπονταείς και θα χρειαστούν πολλοί άθλοι, πολλές θυσίες, ώσπου να εξικνιώνουν τα καράβια από την αιολική, την ωνική και την αττική γη για να φέρουν τους πρώτους Ελλήσποντος οικιστές στον Ελλήσποντο και στην Προποντίδα, κι από κει στον Εύξεινο Πόντο.

Στη διάκρισα όλων αυτών των αιώνων οι εξερευνητικές αποστολές και τα εμπορικά ταξίδια περιβλήθηκαν με τη γονιάτική και το μωσαϊκό του ιερού μύθου. Οι ριψοκίνδυνοι ποντοπόροι πρωτοποίησαν. Έγιναν θεοί, καλοί διάμορφοι των αποικιών, προστάτες των ακτών και των θαλασσών, φρουροί των ποταμών και των πηγών, αστερισμοί του καθηδρικού τους νυκτερινού πλόδου, μεράζοντες ανάμεικτα

σα στους Έλληνες και τους γηγενείς λαούς.

Η Αργοναυτική
Εκστρατεία

Τα πρώτα καράβια, τα πρώτα μακρινά ταξίδια και οι περιπέτειες των πρωτοπόρων ναυτικών συγκρότησαν το θρύλο της Αργοναυτικής Εκστρατείας.

Οι δεκάδες προσθήκες στον αρχικό μύθο, οι γεωγραφικές πληροφορίες που συντάχθηκαν με τις παλαιότερες δημησίεις, η ενσωμάτωση κατορθωμάτων που ανήκαν σε νεότερους ή παλαιότερους ήρωες είναι κυρίως έργο των ποιητών της Ελληνιστικής εποχής. Έτσι ένα μεγάλο μέρος των «Αργοναυτικών» αναφέρεται σε άλλες περιπτετώδεις θαλασσινές εμπειρίες. Κι αν λάθουμε υπόψη μας ότι στους ελληνικούς μύθους η διάσταση του χρόνου είναι εντελώς υποκειμενική, τότε θα παρακολουθήσουμε πολλά νεότερα ταξίδια να διαπλέκονται στην αρχική δύναμη.

στην αρχική οιγηση.
Αυτή η αρχική διήγηση πάντως αφορά ένα ταξίδι που τοποθετείται χρονικά τον 14ο ή 13ο αι-

Η φιδογυναίκα Μεγάλη Θεά των Σκυθών, έργο Έλληνα χρυσοχόου του 4ου αι. π.Χ. Διακόπημα σκυθικού χαλινού. Βρέθηκε σε σκυθικό τάφο στην περιοχή Μελιτοπόλη (Ουκρανία).

ώνα, όταν άκμαζαν τα βασίλεια της Μυκηναϊκής εποχής. Οπωσδήποτε πριν από τον Τρωικό πόλεμο, που έγινε στις αρχές του 12ου αιώνα, γιατί είναι εντελώς ξεκάθαρο πώς οι αρχηγοί της στρατιάς ήταν απόγονοί νη είχαν συγγενικούς δεσμούς με τους Αργοναύτες. Αν μάλιστα πιστεψούμε τους αρχαίους ποιητές, που λένε πως η Αργώ πέρασε τον Ελλήσποντο γλυπτώντας μέσα στη νύχτα, γιατί ο βασιλιάς της Τροίας Λαομέδων Φρουρούσε την είσοδο των στενών και δεν άφηνε κανένα ελληνικό πλοίο να περάσει, τότε μπορούμε να χρονολογήσουμε το ταξίδι γύρω από 1280 με 1260 π.Χ. Τα μυκηναϊκά ευρήματα στη Μαύρη Θάλασσα, αν και λιγόστατα, ενισχύουν την άποψη πως το πρώτο πλοίο που διάβηκε τον Βόσπορο ήταν η πενηντάκωπη Αργώ.

Κάθε ανυπέρβλητο εμπόδιο που ξεπεράστηκε προκάλεσε τόσο θαυμασμό ως απέκτησε τη μορφή του άλμου. Κάθε άλμος είναι ένα έδρικι που φανερώνει τον τρόμο για το άγνωστο: αυτόν τον παράλογο κόσμο της αταξίδευτης θάλασσας, της ανεξερεύνητης παράλιας, ζώνης και των μεγάλων ποταμών που οδηγούν στη σκοτεινή ένδοχωρά. Από τη Μυκηναϊκή εποχή, όταν αρχίζουν τα βορειοαστολικά ταξίδια και δημιουργούνται οι πυρήνες των μύθων, μέχρι και τους Κλασικούς χρόνους, όταν όλη η παράλια ζώνη, από τον

Ελλήσποντο ώς τις εκβολές του Δον στο Αζόφ, ανήκει στις εκαντόντας ελληνικές αποικίες, οι Έλληνες προστάθησαν να εκλογικέύουν τον νέο κόσμο που γνώριζαν. Εξισορρόπησαν τις ένες δυνάμεις αντιπαραθέτοντας εξωπραγματικά περιστατικά, θρεμμένα από τη δική τους μυθοπλαστική ικανότητα του τουλαχίστον ενταγμένα στα όρια της δικής τους αντιλήψης. «Όλοι οι μύθοι που συνδέθηκαν με τη Μαύρη Θάλασσα, οι άλμοι, τα τέρατα, τα διφύη όντα όπως οι Αμαδόνες και η γυναίκα-φίδι, οι κυνηγοί κεφαλών Ταύρου που θυσίαζαν ναυαρουσί, αλλά και οι μάνισσες Μήδεια και Κίρκη, όλες οι φανταστικές ιστορίες χωρίς μέσα στις υπερβατικές δυνατότητες της αρχαίας ελληνικής σκέψης.

Πέτρινες άγκυρες της μυκηναϊκής εποχής από το βορείο λιμάνι της Μεσομήριας.

Η πενηντάκωπη Αργώ (ομοιόματα από το Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, Πειραιάς). Το θρυλικό πλοίο (μήκους 32 μ.) κατασκευάστηκε στις Παγασέες της Θεσσαλικής Μαγνησίας από τον φημισμένο ναυπηγό Αργό, έναν από τους γιους του Φρίξου.

Ο χώρος της υπέρβασης μπορεί να ονομαστεί, συμβολικά, Άξενος Πόντος. Έτσι άλλωστε αποκαλούσαν τη Μαύρη Θάλασσα οι αρχαίοι συγγραφείς των νεότερων εποχών, θέλοντας να τονίσουν τις τρομερές δυσακολίες που είχαν να αντιμετωπίσουν οι πρωτοπόροι ταξίδευτες πριν ιδρυθούν οι πρωτες αποικίες. Τα παλαιότερα κείμενα δημιών την αναφέρουν μόνον ως Πόντο.

Ο χρόνος της υπέρβασης, δηλαδή της δημιουργίας των βασικών μύθων, διαρκεί από τον 14ο ή 13ο αιώνα ώς τον 6ο και, ανάλογα με τις περιοχές, ώς τον 5ο αιώνα.

Σε όλη αυτή τη διάρκεια ο Άξενος Πόντος πλουτίζεται με ιερά σημάδια, μνήμες και εμπειρίες. Από τους δώδεκα άλμους του Ηρακλή, οι τέσσερις τελευταίοι πραγματοποιούνται στα νότια και ανατολικά παραλία, στο χώρο που εκτείνεται από τον Βόσπορο μέχρι τον Καύκασο και την Αζοφική. Θα ακολουθήσουν ο Θησέας, που πήγε και αυτός στις Αμαδόνες, η Ιφιγένεια, που έφτασε στο νοτιοδυτικό άκρο της Κριμαίας, αλλά και ο Ορέστης -ναυαγός στη γη των Ταύρων-, οι ήρωες του Τρωικού πολέμου Αχιλλέας, Πάτροκλος, Αντίλοχος και Αιας, που ζούσαν στη βραχονησίδα Λεύκη, απέναντι από τις εκβολές του Δούναβη, αλλά και ο Οδυσσέας που έφτασε ως τα στενά του Κερτώ, στην είσοδο της Αζοφικής, για να περάσει τις πύλες του Άδη και να κατέβει στον κόσμο των οικιών.